

SŁAWOMIR ŁOTYSZ

PIŃSKIE BŁOTA

NATURA, WIEDZA I POLITYKA
NA POLSKIM POLESIU DO 1945 ROKU

Kraków

Praca powstała w ramach grantu badawczego Narodowego
Centrum Nauki nr 2015/19/B/HS3/03553

© Copyright by Sławomir Łotysz and Towarzystwo Autorów
i Wydawców Prac Naukowych UNIVERSITAS, Kraków 2022

ISBN 978-83-242-3794-4
e-ISBN 978-83-242-6646-3
TAiWPN UNIVERSITAS

Recenzje

dr hab. Anna Engelking, prof. PAN

dr hab. Adam Izdebski

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Toczko-Rak

Projekt okładki

Robert Łotysz

Fotografia autora na IV str. okładki

Magdalena Zdrodowska

www.universitas.com.pl

SPIS TREŚCI

PODZIĘKOWANIA	7
WSTĘP	11
Środowiskowa historia Polesia	21
Kilka słów o języku	28
KŁOPOT CZY SZANSA?	31
Wojna przeciw bagnom	34
„Nowa Holandia”	37
Bagnista rubież Rosji	44
Poleski klin	50
Polesie czy Brazylia?	61
CZŁOWIEK I BAGNA	67
Złe powietrze	69
Od endemii po urojenia	76
Piętno przyrody?	88
Modernizacja na siłę	98
GOSPODARKA AMFIBIALNA	105
Pińska faktoria	107
Kraina piskorza	114
Poleski „towar”	120
Siano sianu nierówne	126
Eksperyment na bagnach	131
Ogniem i siekierą	139
INSTYTUCJONALIZACJA MOKRADEŁ	147
Samorząd czy państwo?	148
Ministerialna karuzela	155
„Bagno w biurze melioracji”	166
Obcymi siłami	176

ZIEMIA NIEZNANA	185
Czekając na Humboldta	189
Przekleństwo „doskonałej równinności”	196
Nauka zorganizowana	205
Koniec legendy	217
INŻYNIERIA WPŁYWU	223
Melioracje a żegluga	227
Inżynieria polityki	236
Poprawianie natury?	244
„Żołnierze nauki”	255
NIEUNIKNIONA KATASTROFA?	261
Kraina reliktyw	264
„Wielbłądy zamiast kaczek”	271
Poleski park natury	283
NATURALNA FORTECA	297
W okowach tradycji	298
Interes gospodarczy czy militarny?	306
Wojenne przygotowanie terenu	317
Zmiana warunków	326
Zacieśnienie kontroli	332
POLESIE NIE DLA ŻYDÓW	339
W poszukiwaniu wzorców	340
„Nie leżcie w błoto!”	346
Poleskie Niderlandy	350
Hechaluc znaczy pionier	362
NA ŁASCE MOCARSTW	375
Wielki zryw kolchoźników	377
Kłamstwo poleskie	381
Między Londynem a Jałtą	385
Epilog	395
PRZYPISY	401
BIBLIOGRAFIA	501
WYKAZ SKRÓTÓW	543
WYKAZ ŹRÓDEŁ ILUSTRACJI	545
INDEKS	549